

UDELEŽBA NA POLETNI ŠOLI VIZUALNEGA IN TERENSKI DNEVNIK

Poletna šola vizualnega (dalje: PŠV) je bila letos v Ozeljanu pri Novi Gorici, delovne protore pa so nam dali na razpolago v tamkajšnjem gradu. Bivali smo v dijaškem domu v Novi Gorici, odkoder smo se vsako jutro odpravili v Ozeljan, ki je bil hkrati naš teren, območje, s katerega smo črpali zgodbe, vire in gradivo za filmske projekte. Nekateri avtorji smo razširili fokus tudi na bližnjo okolico (Šmihel), a smo ostali znotraj krajevne skupnosti. Celoten projekt je potekal devet dni, od katerih je bil prvi dan namenjen sprejemu, nastanitvi in spoznavanju projekta PŠV, terena (kraja) in soudeležencev, po koncu »delovnega dne« pa smo si ogledali še utrip Nove Gorice. Na glavnem trgu je zaradi dežja odpadel koncert goriškega Big Banda.

Šole se nas je letos udeležilo devet slušateljev (ena je odpovedala zaradi prevelikih stroškov), vodili pa so jo trije mentorji: vodja šole Naško Križnar, mentorica produkcije Hilde Kristen Kjøs in mentor montaže Miha Peče.

Gostujoča mentorica, s katero smo drugi in tretji dan obravnavali letošnjo problematiko, je poudarila ustvarjalno izhodišče »sensitivity in the filmmaking«, kar je podkrepila s projekcijami izbranih filmskih vsebin; seznanila nas je tudi z osnovami praktičnega dela, mentor montaže pa z osnovnimi načeli montaže nastajajočega filmskega izdelka.

Potem ko smo določili ekipe, ki bodo sodelovale pri posameznih projektih, in te projekte tudi okvirno določili, sva tretjega dne s soavtorico že izvedla prvo snemanje na terenu, vendar bom v poročilo uvrstil le delo četrtega, petega ... do vključno devetega dne dopoldne, ko sva s soavtorico dejansko vso energijo posvetila snemanju, montaži in rednim razpravam o sprotnih problemih tako pri zasnovi projekta kot pri sami izvedbi. Pri tem sva imela izdatno podporo mentorice produkcije, mentorja montaže in pa vodje PŠV, ki pa se v sprotno delo ni veliko vtikal.

V nadaljevanju podajam dnevniški opis šestih delovnih dni na PŠV 2010 v Ozeljanu (44 delovnih ur):

TOREK, 6. 7., Šmihel

9^h–12^h

Snemanje intervjuja s protagonistom najinega filmskega projekta, slikarjem Davorinom Rojcem iz Nove Gorice, ki živi v Šmihelu. Poleg naju s soavtorico je bil prisoten še mentor montaže.

15^h–18^h

S soavtorico sama snemava detajle (hišo, vinograd, dvorišče, slike ...) pri protagonistu.

SREDA, 7. 7., Ozeljan, Šmihel

9^h–12^h

Snemanje panorame in detajlov ter krajevnih značilnosti Ozeljana in Šmihela.

15^h–17^h

Na gradu v Ozeljanu ogled filmskega projekta Davida Lyncha

Portrait project.com in predavanje mentorice produkcije o intervjuju.

17^h–20^h

Snemanje intervjuja in življenjskega okolja slikarke Metke Erzar iz Ozeljana ob prisotnosti vodje PŠV.

20^h–22^h

Ogled in popis posnetega gradiva ter diskusija z mentorico produkcije in mentorjem montaže.

ČETRTEK, 8. 7., Nova Gorica, Anhovo, Ozeljan, Šmihel

9^h–12^h

Snemanje detajlov in življenjskega okolja v blokovskem naselju v Novi Gorici in pri tovarni Salonit v Anhovem. Ob povratku v Ozeljan dodatno snemanje pri slikarki Metki Erzar v Ozeljanu.

16^h–18^h

Snemanje intervjuja in vsakodnevnih aktivnosti protagonista filmskega projekta ob prisotnosti mentorice produkcije.

19^h–20^h

Po diskusiji z mentorico produkcije dodatno snemanje pri protagonistu.

PETEK, 9. 7., Grad Ozeljan

9^h–13^h

Popis posnetega materiala in izbira posnetkov za film (izdelava *editing list*). Diskusija z vodjem PŠV. Groba montaža z mentorjem montaže.

16^h–22^h

Montaža ob občasni prisotnosti mentorice produkcije in mentorja montaže.

SOBOTA, 10. 7., Grad Ozeljan

9^h–13^h

Montaža in »čiščenje« filmske pripovedi ob občasni prisotnosti mentorja montaže.

15^h–21^h

Montaža in »čiščenje« filmske pripovedi ob občasni prisotnosti mentorice produkcije in vodje PŠV. Nastal je oseminpolminutni filmski izdelek, pretresljiva osebna izpoved slikarja Davorina Rojca z naslovom *POT / A PATH*.

NEDELJA, 11. 7., Grad Ozeljan

9^h–12^h

Fina montaža s poudarkom na zvočnih prehodih ob prisotnosti mentorja montaže. Dokončanje filmskega izdelka in priprava za projekcijo.

* Primož Časl, študent etnologije in kulturne antropologije na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 6000 Koper, Cankarjeva 6, E-naslov: primozcasl93@gmail.com

Prihod ekipe z mentorico v Šmihel.
Foto: Naško Križnar, 6. 7. 2010

Z gostoljubno informatorko po snemanju kuhanja polente.
Foto: Naško Križnar, 6. 7. 2010

15^h–16^h

Projekcija vseh petih filmskih izdelkov PŠV 2010 v Ozeljanu in zaključna prireditev.

Vzporedne dejavnosti

Vsak snemalni dan sva s soavtorico prenesla posnetke v računalnik, izpraznila spominsko kartico kamere in napolnila njene baterije. Dnevniški opis konkretnega dela na filmskem projektu ne pove dosti o vzporednih in prostočasovnih dejavnostih udeležencev PŠV, zato naj se tega dotaknem posebej.

Veliko ustvarjalnih pobud je prihajalo na dan ob skupnih zajtrkih, kavicah, kosilih in večerjeh, ki pa, vsaj v mojem primeru, niso potekali po kakšnem rednem urniku ali ob stalni zasedbi. Še najbolj reden je bil zajtrk v dijaškem domu, kjer smo prenočevali štirje slušateljki in trije mentorji. Drugi udeleženci so prebivalci širše okolice Nove Gorice in so prenočevali doma, tako da smo se v celotni zasedbi dobivali ob začetku delovnega dne na rednem *brainstormingu* z mentorji; čez dan pa je vsaka ekipa (štiri dvočlanske in ena enočlanska) ustvarjala po svoje; kosili, kofetkali in večerjali smo skupaj tisti, ki smo bili naključno hkrati prosti.

Sredi tedna smo nekateri udeleženci obiskali Novo Gorico in si v eni od goriških slaščičarn ogledali polovico ene od nogometnih tekem letošnjega svetovnega prvenstva, udeležili smo se dveh zabav v dijaškem domu, ki namenja svoje prostore tudi poročnim slavljem, proslavljanjem obletnic, rojstnodnevni zabav ali pa tudi zaključnih prireditev raznih projektov, ki se dogajajo v okolici. Med našim bivanjem so tam bivali tudi člani plavalnega kluba iz Velenja, ki so bili na pripravah za državno in evropsko prvenstvo, ob našem odhodu pa so pripotovali udeleženci mednarodnega srečanja pevskih zborov.

Udeležba na PŠV mi je omogočila vpogled v način dela pri snemanju vizualnega gradiva, obravnavi posnetega gradiva in vizualnem raziskovanju ter oblikovanju filmskega izdelka. Devet slušateljev se nas je vsak po svoje spopadalo z iskanjem zgodb, s snemanjem, z analizo in montažo ter oblikovanjem filmske pripovedi.

Metodološke pasti in dileme

Sodelovanje s tremi mentorji: gostujočo mentorico produkcije Hilde Kristin Kjøs, fotografinjko in filmsko ustvarjalko z Nor-

veške, mentorjem montaže Miho Pečetom iz Avdiovizualnega laboratorija ISN ZRC SAZU iz Ljubljane in pa projektnim vodjo Naškom Križnarjem (ki pa niti ni nastopal v vlogi mentorja, pač pa bolj kot utemeljitelj in vodja celotnega projekta) iz Avdiovizualnega laboratorija ISN ZRC SAZU, je ponudilo tri različne, a dopolnjujoče se metodološke pristope k obravnavi tematike vizualnega raziskovanja.

Ko smo vzpostavili ekipe in izbrali teme (zgodbe), sva s soavtorico Sabino Vovk (ki je nastopala tudi v vlogi soorganizatorke PŠV) vsak snemalni dan pritegnila k neposredni udeležbi enega od omenjenih mentorjev in se tako na samem terenu spoznala z njihovimi pristopi k snemanju vizualnega gradiva.

Ko smo vzpostavili ekipe in izbrali teme (zgodbe), sva s soavtorico Sabino Vovk (ki je nastopala tudi v vlogi soorganizatorke PŠV) vsak snemalni dan pritegnila k neposredni udeležbi enega od omenjenih mentorjev in se tako na samem terenu spoznala z njihovimi pristopi k snemanju vizualnega gradiva.

Pri sodelovanju z mentorjem montaže je ob osnovnih zakonitostih tehnike snemanja izstopala fleksibilna adaptacija na spremembe pogojev med samim snemanjem – snemanje iz roke, ne le s stojalom, spodbujanje sogovornika med intervjujem in pa razmišljanje o dodatnem snemanju detajlov, na katere je med pripovedovanjem opozoril sogovornik.

Vodja PŠV je izpostavil predhodni razmislek o uporabnosti nastajajočega vizualnega gradiva, izbiro kadrov glede na svetlobo in razmere v fizičnem okolju in pa izbiro teme (zgodbe) glede na vpetost v širše družbeno okolje (v tem primeru lokalno skupnost).

Mentorica produkcije pa je pokazala, kako pri snemanju vizualnega gradiva slediti osnovni ideji konkretnega filmskega projekta s postavitvami protagonista v njegovem siceršnjem življenjskem okolju in dejavnostih ter kako slediti izbrani idejni usmeritvi letošnje filmske produkcije PŠV, doktrini *sensitivity in the film making* z izbiro kadrov, ki to senzibilnost najbolj prikažejo.

Pri svojih predavanjih in rednih diskusijah je opozorila še na pomen avtorjeve radovednosti (pomembno je zadovoljiti sebe); da manjše teme dajo večji (univerzalnejši) rezultat; pomen nenehne vračanja k izhodišču (mantra konkretnega projekta, npr.: »K nekemu cilju vodijo različne poti.«); kako vzpostaviti zaupanje sogovornika s pomočjo neformalnih pogovorov (*small talk*); da je pomembno slediti toku med samim nastajanjem filmske pripovedi in da je film proces, učenje in delanje napak, pri čemer se ne smemo bati izvirmih rešitev (npr. če se med snemanjem pojavi nepredvidena motnja, hrup ali naključni mimoidoči, to posnamemo): »Feel free to do special!«

Napeti trenutki med montažo.
Foto: Naško Križnar, 10. 7. 2010

Tradicionalna torta ob koncu Poletne šole.
Foto: Naško Križnar, 11. 7. 2010

Končna podoba najinega filmskega izdelka se je začela kazati šele po začetku montaže, pri grobi montaži in po več diskusijah med nama s soavtorico kot tudi z mentorji, saj sva se na primer odločila, da se odpoveva vzporedni zgodbi slikarke iz Ozeljana in se osredotočiva na eno zgodbo, zgodbo slikarja Davorina Rojca iz Šmihela, ker sva čutila, da naju je ta zgodba nekako sama poklicala, za drugo zgodbo pa sva čutila, da se nerada odpira in da bi potrebovala veliko več časa in samostojno obravnavo.

Anekdota o navezavi stika s protagonistom

S soavtorico sva na poskusnem snemanju pri šmihelski cerkvi zapeljala na strmo pot s premalo zaleta in avto je odpovedal pokorščino. Iz bližnjega vinograda je prineslo gospoda Hapteja, ki se je ponudil, da reši situacijo. »Ni problema, tudi jaz imam forda, lahko jaz poizkusim.« Avto je speljal, Hapte pa naju je predstavil lastniku vinograda, slikarju Davorinu Rojcu, ki ima tam ob vinogradu še hiško, vse skupaj nekakšen otok, mikro-univerzum, kamor se je zatekel pred stresom vsakdanjega življenja v mestu, in pri katerem je bil gospod Hapte, po rodu iz Eritreje, ki pa že od 60. let prejšnjega stoletja živi na Goriškem, naključno na obisku.

Dogovorila sva se za obisk v prihodnjih dneh in sogovornik je izpovedal življenjske stiske, ki so ga pripeljale do umika v svoj »raj na zemlji«, kjer »je dobro za živce; ko prideš tu med trte, je bolje kot v toplicah«. Pripovedoval je o predčasni upokojitvi v tovarni, ki je proizvajala azbestno kritino, odnosih z ženo in pa o problematičnih dveh sinovih; mlajši se je ravnokar odločil za zdravljenje odvisnosti, s katero se je zadnje desetletje spopadala celotna družina. Brez zadržkov je odkrito spregovoril o osebnih občutkih, stališčih in svoji poziciji napram svetu, v katerem je živel in iz katerega se je, delno, umaknil.

Razrešitev metodoloških pasti in dilem

Na tej točki sva s soavtorico prišla do delnega razhoda z vodjem PŠV, saj je ta zgodba neke vrste obrobna tema, pa tudi protagonist ni ne vem kako aktivno vključen v kulturno okolje krajevne skupnosti Ozeljan – Šmihel. Po mojem mnenju pa si tudi obrobne teme zaslužijo spoštovanje in obravnavo, v kolikor v določenem kulturnem okolju obstajajo. Izbiro je podprla mentorica

produkcije, ki je ves čas poudarjala, naj obravnavava tisto temo, ki se naju je resnično dotaknila in jo skušava na *sensitive* način prenesti naprej.

Mentor montaže je dopuščal tudi uporabo *off* zvočnega posnetka, indirektnega govora ob prikazovanju neke druge dejavnosti (pri smiselnih vsebinskih prehodih v sami filmski pripovedi), s čimer se je sprijaznil tudi vodja PŠV.

Iz velike količine posnetega gradiva sva na koncu izluščila le tisto gradivo, ki neposredno prispeva k sporočilu zgodbe in zavrgla vse digresije in ves kič, kot so denimo sončni zahodi in podobno. Če bi imela na razpolago več časa, bi lahko protagonistovo pripoved obogatila z arhivskimi posnetki iz obdobja njegovih doživetij, tako pa sva se omejila na gradivo, ki sva ga v sedanjem času in prostoru posnela sama.

Pripoved ima močan eksistencialistični naboj z optimistično noto avtonomne izbire svobodnega ustvarjalnega posameznika. Kot taka se nekoliko, a ne bistveno, oddalji od načelne usmeritve PŠV, ki spodbuja tip dokumentarnega filma, ki »uporablja ista narativna sredstva kot dokumentarci, toda v najčistejši obliki žrtvuje dramatično napetost in čustveno identificiranje za etnografske informacije in zapise«.

Nastanek in razvoj PŠV

Ustanovitelj in programski vodja Naško Križnar je sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja sodeloval pri programu Filmskega gledališča, vsakoletnega sezonskega abonmaja boljših filmov v organizaciji Boleslava Simonitija, vodje Zveze kulturnih organizacij v Novi Gorici. Kot takratni predavatelj vizualne antropologije na Filozofski fakulteti je pogršel, da študentje ne vedo več o osnovah vizualnih medijev. Menil je, da je poznavanje kinematografske teorije in govorice skupni temelj za več vizualnih dejavnosti tako na področju umetniškega kot neumetniškega filma in videa. Simoniti je zamisel podprl tako zaradi naklonjenosti do filma kot zaradi tradicije filmske vzgojne dejavnosti v Novi Gorici. Tako je v sodelovanju med Zvezo kulturnih organizacij Nova Gorica in Avdiovizualnim laboratorijem ISN ZRC SAZU iz Ljubljane nastala prva PŠV. Na podlagi odziva njenih slušateljev, ki so želeli več praktičnega dela, so že naslednjo PŠV (1998) organizirali kot niz delavnic za učenje veččin načrtovanja, snemanja, analize in montaže. In taka je ostala do danes.

Je pa v štirinajstih letih uvedla določene spremembe in izboljšave. Najprej je uvedla delavnico Vizualni zapisi, ki najbolj ustreza predstavam raziskovalcev, ki bi radi na terenu uporabili video kamero. Krepi zavestne odločitve o tem, kaj in kako bomo posneli, in uči, kako analiziramo in sistematiziramo vizualno gradivo. Brez tega znanja ni vizualnih raziskav.

Sledila je delavnica o delu z malo kamero, ki je dejansko delavnica video produkcije in je v nasprotju s prvo učila, kako načrtujemo snemanje za montažo in kako ustvarjamo medijske izdelke. Delavnico dokumentarne videoprodukcije so zato spremenili v delavnico raziskovalne videoprodukcije oziroma vizualne etnografije.

Leta 2006, ob desetletnici, je imela PŠV naslednjo strukturo: prvi del je teoretski, drugi kinematografski, tretji, najodločilnejši za uspeh šole, pa je produkcijski. Njegove faze so:

- oblikovanje slike z malo videokamero
- izdelava načrta za snemanje (raziskava)
- snemanje
- analiza in popis gradiva
- izdelava montažnega načrta
- montaža
- predstavitev izdelkov.

Glavna stalna doktrina PŠV pa je naučiti slušatelje osnov vizualne pismenosti, kar pomaga h kakovostnejšim vizualnim izdelkom v vseh vizualnih zvrsteh. Letošnja, PŠV 2010, je svoje ustvarjalno delovanje preselila iz Nove Gorice v lokalno skupnost (še vedno v bližini Nove Gorice kot logističnega urbanega središča) in pokazala ambicijo za vsakoletne premike v druge lokalne skupnosti. (Moje osebno mnenje je, naj se PŠV preseli na drugo »delovišče«, ko izčrpa vire v prvem, pa naj bo to po letu, dveh ali več ...)

PŠV je izpeljala tudi prehod iz analogne na digitalno tehniko: danes delamo v digitalnem okolju od snemanja do končnega izdelka, in prav tako prehod od skupinskih projektov/izdelkov na dvočlanske ekipe: danes smo avtorji razdeljeni na dvojice, ki se premikajo od delavnice do delavnice, od vaj s kamero do načrtovanja in produkcije vizualne etnografije. Ves čas imamo pred očmi svojo temo in se s pomočjo mentorja/mentorice učimo oblikovati njeno vizualno predstavitev.

Na PŠV se je v štirinajstih letih zvrstila množica predavateljev/ic in gostujočih mentorjev/ic. Ena od njih, A. Jablonko, pravi: »Snemanje je šele druga stopnja (prva je prebijanje skozi teorijo in zgodovino). Povezava med tema dvema stopnjama se pokaže šele na tretji stopnji – med gledanjem posnetkov in razpravo.« Sam bi dodal: sledi četrta stopnja, montiranje, ki neposredno iz-

haja iz tretje, torej gledanja in razprave, a jo nadgrajuje z oblikovanjem končne podobe, primerne za predstavitev in komunikacijo svojega sporočila in ideje edinemu relevantnemu kritiku – gledalcu (kar imamo lahko za peto, končno stopnjo, če zane-marimo nadgradnjo na podlagi odziva gledalcev).

Oddaljeni pogled na PŠV

Pri udeležbi na PŠV trčimo ob poseben vidik raziskovanja kulture: srečanje vizualnega medija in raziskovalne dejavnosti odpira prostor popolnoma novim pogledom na kulturo in družbeno okolje. S snemanjem dajemo kulturnim sestavinam nove pomene, ki se jih sicer ne bi niti zavedali. Srečamo se s produkcijo in analizo grobega vizualnega gradiva kot dveh procesov, ki se dopolnjujeta, in montažo kot načinom strukturiranja in oblikovanja gradiva v primerne predstavitvene oblike.

Udeleženci smo študentje družboslovnih in humanističnih znanosti, obenem pa tudi vsi tisti, ki bi radi pri svojem pedagoškem, kulturno-umetniškem ali raziskovalnem delu uporabljali lastne vizualne izdelke. Umestitev PŠV v Novo Gorico, od letos pa tudi v lokalne skupnosti širšega zaledja na goriškem območju, je nedvomno prispevek k sodobnemu pristopu sobivanja kultur in kulturnih entitet v evropskem prostoru.

Pomenljiv je tudi prispevek Mestne občine Nova Gorica, pripravljenost in prizadevanje osebja Dijaškega doma v Novi Gorici, kjer lahko bivajo udeleženci in kjer so vse do letos tudi potekale delavnice in produkcija ter projekcije filmskih izdelkov, in pa vse hvale vreden odziv lokalnih skupnosti v Ozeljanu in Šmihelu, kjer so nam najprej omogočili prostor za ustvarjalno delovanje v gradu Ozeljan, nato pa še izvrsten teren z odprto komunikacijo prebivalcev, ki so nam v vsaki situaciji stali ob strani. Naj omenim še, da je bila letošnja končna projekcija najbolje obiskana doslej, kar dodatno kaže na interes in sodelovanje prebivalcev lokalne skupnosti.

Po koncu letošnje PŠV sem si kot slušatelj, ki se je šole udeležil prvič, zaželel, da bi se prihodnje leto vrnil, tako na PŠV kot v Ozeljan kot »veteran« z izkušnjami in ustvaril nadgradnjo letošnjega filmskega projekta. Računajoč na nadaljnje sodelovanje soorganizatorjev, Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti Nova Gorica in Avdiovizualnega laboratorija Inštituta za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU, se pridružujem upanju organizatorjev po dodatnih sredstvih, ki bi omogočala še kvalitetnejše nadaljevanje zastavljenege.

Vir

Deset let Poletne šole vizualnega v Novi Gorici. Nova Gorica: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, Območna izpostava Nova Gorica, 2008.

